

Nagyszüleim mesélték - családi történet a kommunista korszakból

Mi is a kommunizmus? A kommunizmus osztályok nélküli társadalmi, gazdasági rendszer, amelyben mindenki képességei szerint dolgozik és a termelt javakból szükségletei szerint részesedik. A kommunista rendszer egyik sajátossága a kollektivizálás, a mezőgazdaság szovjet modellű átalakítása. Romániában, a prosovjet Groza kormány teszi meg az első lépéseket, ahhoz, hogy felszámolja a föld magántulajdonokat. 1945 március 23-án, mikor jóváhagyta a mezőgazdasági reformot, az 50 hektárnál nagyobb tulajdonok az állam tulajdonába kerültek, kártérítés nélkül. E törvény eredménye a nagy földbirtokosok eltűnéséhez vezetett. 917 falusi család osztotta meg a 1.109.565 hektárt. A reform fő részesei a szegény falusi emberek voltak. Ennek következtében létrejött 400.000 új gazdaság és 500.000 kistulajdonos, csak ezek kaptak földet. A politikai vezetőség fő célja a mezőgazdaság terén, az anyagi javak elkobzása és a termelés központi tervezése volt. Ezekkel a határozatokkal az egyház hatáskörének megtörését, felszámolását és egy új lojális elita, úgynevezett prosovjet elita kialakítását tervezték. Ezzel a komplex tervvel, a román állam bevezette a kvótákat, a kötelező vetési tervet. E kötelező kvóták az államnak a szükséges mezőgazdasági termékeit biztosította. Ezek a kvóták kötelezők voltak és akik nem adták le, vádolták, hogy szabotálja a gazdaságot, és ezért börtönt is szenvedhetett. A kollektivizálás elégedetlenséget, nyomort hozott a falusi emberek életében. Szomorú, hogy ezt elszenvedték nagyszüleink, dédszüleink. Visszagondolva embertelen rendszer volt ez...

Egyik nap éppen a kommunizmus kegyetlen időszakairól olvastam, amikor elhatároztam, hogy elmegyek nagyszüleimhez és meghívom őket egy vacsorára, majd egy esti „régiféle” szórakozáson, énekeljünk és meséljenek régi történeteket. Úgy is tettem. Amikor azt hallották, hogy majd mesélni kell, boldogan jöttek el az „ünnepségre”. A vacsora után az udvaron gyertyafénynél, kukoricát szemeltünk és ekkor kérdeztem rá a kommunizmus időszakra. Nagyszüleim megrettentek a kérdéstől, mert vidám történetekre számítottak, ami pedig a kommunizmus időszakát jelenti, ott nem volt nagy a vidámság.

Ők mesélték, hogy itt Maros megyében (Erdély, Románia), a kommunizmus kezdetével folytatódott az állam beavatkozása a mezőgazdaságba, a munkaerő elsajátításával, melyet közmunka néven ismerünk. Az új határozatok alapján 18-56 év közötti férfiak és 18-45 közötti asszonyok kötelezve voltak, hogy 3-15 napot közmunkázzanak minden évben az államnak. Azok akik mezőgazdasági szerszámokkal rendelkeztek sokkal rosszabul jártak, mert többet kellett dolgozniuk. Ilyen körülmények között a Kis-Küküllő mentén sem volt jobb a helyzet.

..... Egy kis munkával, utánnajárással egy pontosabb képet alkottam az itteni valóságról. Szülőfalumban (Küküllődombón) sem volt jobb a helyzet...sok mindent megtudtam azoktól, akik

átélték az eseményeket és időskorukra sikerült nekik továbbadni. Nagyszüleim is a Kis-Küküllő völgyében laktak és nehéz periódusokon mentek keresztül. Ezt mesélték el nekem azon az estén.

Nagyatám mesélése szerint, be kellett adják a kollektívnek a földet, a mezőgazdasági eszközöket és az állatokat. Ez a határozat családi drámákat okozott, hiszen sok család megélhetősége lett veszélyeztetve. Nem jutott a élelem a gyerekeknek, családtagoknak, mert mindent a kollektívnek kellett beadni. Senkit nem érdekelt, hogy az emberek életét veszélyeztették ezekkel a törvényekkel. Nagymamám mesélte, hogy a családokban a férfi kivándorolt az Egyesült Államokba, hogy pénzt keressen, hogy hazatérve mezőgazdasági eszközöket tudjanak vásárolni, amelyeket a kollektivizálás szörnyű rendjei nemsokára elkoboztak. Az elvándorolt férfiak pénzt kerestek a megélhetőségre, de volt úgy, hogy még haza sem tértek, ahogy a mi családunkban is történt. Űknagyatám Mátyás Samu, elhagyta családját, hogy az Egyesült Államokba dolgozzon, hogy pénzt keressen családjának a megélhetőségre, de nem tért vissza, meghalt a bányában. A sok munka és a kínzás legyengítette szervezetét és elhunyt a bányában. Nagymamám szerint megható dráma történt, az ő családjában is, a Bényi családban, hiszen a családfő nem lépett be a kollektívbe, ezért vádat emeltek ellene, és elhurcolták Dobrudzsába, visszatérve az 50-es években, amikor hamarosan elhunyt. Hátramaradt felesége és két gyereke, egyetlen emlékü a férfi öngyújtója, amit a későbbiekben fotókkal is bizonyítottak. Nagyatám így emlékszik a kommunizmus időszakára, fájdalommal: "nem számított, hogy nagyanyám mennyit aratott, az államnak kellett adjon mindent. Ő nem maradt semmivel, ezért éjjel ment a határra, hogy 2-3 véka búzát arasson, hogy legyen mit enni, legyen mivel etessen minket..... szörnyű volt az életem".

Mátyás Samu, aki elhagyta családját, az Egyesült Államokba ment pénzt keresni, de meghalt a bányában.

Bényi Zsuzsa és gyerekei, férjét, Bényi Istvánt várva haza a dobrudzsai gulágból.
A kép a szülői háznál készült 1946 tavaszán, Küküllődombón. Bényi Istvánt besorozták katonának, 1945-ben hazatért, de 1946-ban elvitték Dobrudzsába, mert nem értett egyet a kollektivizálási politikával .

Bényi István nyakbavaló öngyújtója, mely 1950-es évekből való .

Ebben az időszakban sok abszurd dolog történt. Egy 1949-ből való törvény kötelezte az embereket hogy kvótát adjanak a tejből nem számítva, hogy volt tehenük vagy bivalyuk vagy sem. Egy másik abszurdítás az volt, hogy az emberek sertéshús kvótát kellett adjanak nem számítva, hogy volt vagy nem volt disznójuk. Nagyszüleim mesélései szerint sokat éheztek, mert nem volt mit enniük, az elvtársak elvették minden vagyonukat.

A Magyar Autonóm Tartományban a kollektivizálás hivatalosan 1962-ben befejeződött. A kollektivizálás erőszakkal, fenyegetéssel történt. Sokan inkább vállalták, hogy a földbe kerüljenek mint, hogy lemondjanak a földről. A környéken is több mint 50 ember vállalta a halált, mintsem a kommunizmus kegyetlen időszakában éljen. A kollektivizálás a falusi világ szétbomlását, a patriális család és a szellemi világ felszámolását idézte elő. A kollektivizálás időszaka volt a legnehezebb és legrosszabb korszak az itteni emberek életében, sok káros és rossz emléket hagyott, déd- és nagyszüleim életében is, akik nem szívesen emlékeznek rá.

1945...egyszóval akkor kezdődött minden rossz, amelynek része volt a kollektivizálás is amire kitértem.

A háború után a város átalakult, ahogy a falukban nyomot hagyott a kollektivizálás, úgy a város is nagy léptekben elkezdett iparosodni, az alap megvolt, hiszen Dicsőszentmártonban (szülőfalumtól, Küküllődombótól 5 km-re fekvő város) egy erős ipari élet létezett. 1912-ben rábukkantak a metángázra és ez maga után vont az iparosodást, kivált a vegyipart, így 1916-ban lerakták az alapkövét az úgynevezett Nitrogén Gyárnak, amelyből kifejlődött maga a vegyi kombinát, ugyancsak létezett a kommunisták hatalomrajutásakor egy üveggyár (1914) és a téglagyár (1915). Erre a hagyományos iparra a kommunisták bátran építhettek ipari fellegvárat. Az ipar fellendülésével, a város és a környező falvak lakóinak élete, így nagy- és dédnagyszüleim élete is megváltozott. Az öregek, akik életükön keresztül a földet művelték, megtört lélekkel a gyárakba mentek dolgozni, a fiatalabbak is, köztük dédszüleim és nagyszüleim elkezdtek dolgozni a közeli téglagyárban, ahonnan nyugdíjba is mentek.

Nagyszüleim azt is elmesélték, hogy az 50-60-as években, a falvak életében óriási változások mentek végbe: a régi szép, nagy ünnepélyeket nem lehetett megtartani, bizonyos hagyományok be voltak tiltva.. Ebből a periódusból vannak a vallomások: ahhoz, hogy tudják biztosítani a család fenntartását lemondtak a templomba járásról, lemondtak a szabadságról. Akik nem értettek egyet a rendszerrel el voltak hurcolva kényszermunkára. Elkezdődött a Duna-Fekete-Tenger kanális építése, ahova közmunkázni kényszerítették a rendszer ellenzőit.

A hatvanas évek végén egy kicsit enyhült a megtorlás, de csak rövid időre, mivel hamarosan elkezdődött a falurombolási politika. Erre konkrét példa a szülőfalumtól 54 km-re fekvő falu, Bözdújfalú elárasztása, amely a romániai falurombolás egyik jelképévé vált. A szomorú történet korábban, az 1970-es években kezdődött. A völgyön keresztül folyó Kűsmöd-patak kétszer is áradással sújtotta a partján fekvő településeket. Ekkor elhatározták, hogy e falut elárasszák, hogy megvédjék a közelben levő nagyobb településeket. Ekkor sem sajnáltak senkit, az emberek nem kaptak kártérítést házaik miatt, mindenki az uton maradt. Ez volt a kegyetlen kommunizmus.

A kommunisták nem hagyták ki a kultúrát sem, sőt nagyon nagy hangsúlyt fektettek rá. Minden falunak, városnak megvolt a maga szintársulata, melyek patriotikus előadásokat adtak elő. A falu életében is működött a cenzura. Nem volt szabad akármit előadni a színpadon. E elnyomó rendszerben az emberek egyik szórakozási lehetősége a vicc mondás volt, nagyon sok vicc maradt fenn, amelyek ironizálják az egy pártrendszert, az elvtársat és az elvtársnőt. A falusi hagyományokat beölték, az emberek nem őrizhették meg őseik hagyományait. Mint számos más faluban, az adott körülmények között, szülőfalumban is próbálták megőrizni a hagyományokat.

Az 1970-es évektől kezdve Küküllődombón működött néptáncsoport, mely számos versenyen és megengedett ünnepségen szerepelt. Az általános iskolában bevezették a néptáncot, mind választható tantárgy. A régi dalkör is működött. Az 1842-ben Kisgyörgy József, fiatal kántortanító kezdeményezésére alakult dalkört, sok megpróbáltatás során többször próbálták újraalakítani. 1946-ban, 65 taggal újraalakult dalárdával, Küküllődombón visszaállt a zenei élet, azonban a kommunista rendszer megtiltotta, a dalárda egyházi keretek között való működését. Így kapta az egyesület a „Petőfi daloskör” nevet. A hatóság megtiltotta, hogy a dalárda részt vegyen a temetéseken, pedig ez volt a társulat egyik alapvető feladata. Ennek ellenére a tagok vállalták a felelősséget és próbálták őrizni a hagyományt.

Az élet elképzelhetetlenül nehéz volt...

Nagyszüleim mesélték, hogy élelmiszer kártyáik, jegyeik voltak, és sokszor órákat álltak sorba, hogy megtudják venni azt, ami szükséges volt. Az olaj, a liszt, a kenyér kivolt porciózva minden család számára és voltak esetek, hogy nem is jutott mindenkinek.

Itt Erdélyben, szülőfalumban, nem volt annyira kibírhatatlan a helyzet, mind például Brassóban, Temesvárt, Bukarestben, a nagy városokban, ahol órákat, napokat álltak sorban élelmiszerért. Nálunk falun kikerült egy csirke, egy pár tojás, ami segítette a megélhetőséget.

Televíziója kevés embernek volt, a 80-as években Küküllődombón kb. 5-6 televízió volt. Az emberek titokban hallgatták a Szabad Európa Rádiót. Innen tudták meg, hogy mi történik nyugaton. Kapcsolatot az emigrált családtagokkal nehezen lehetett tartani, hiszen a Szekuritáté mindenkit figyelt, még a leveleket is kibontotta a családtagoktól. Minden és mindenki követve volt. Ugyanebben az időszakban fellépett a magyarok elleni politika is. Elkezdődött az elrománosítás. A gyerekek román neveket kellett adni, ha az a család éppen ősi magyar származású is volt, pl: János-Ioan, Sándor-Alexandru, Ecaterina-Katalin, stb. Nagytatám mesélte, hogy nem tudhattad ki a besúgó. Ha valaki hallgatta a Szabad Európa Rádiót, volt eset, hogy feljelentették és a hallgatót elhurcolta a Szekuritáté.

Kommunizmus... kegyetlen időszak. Minden kínos volt és nehéz abban az időszakban, a túlélők, szomorúsággal emlékeznek vissza. Egyesek számára azonban kedvező volt, felemelkedtek, legalábbis anyagilag.....sokan közülük visszasírják: hogy akkoriban a gyár mellett, mezőgazdaságban is dolgoztak és sikerült megszerezni mindent a megélhetőségre, volt munkahely, megengedtek maguknak több mindent.

A bemutatóban látható képeket nagyszüleimtől, dédszüleimtől csatoltam, akik szeretettel és büszkeséggel vigyáznak rájuk, illetve mutogassák és mesélnak mindenkinek róluk. Fejet hajtva, emlékezzünk tisztelettel az őseinkre, akik átéltek ezt a nehéz időszakot, hogy nekünk egy jobb jövőt biztosítsanak. Büszke vagyok az őseimre, a nagyszüleimre, hogy a sok kegyetlenség ellenére túléltek a kommunizmus időszakát és mindezt most elmesélhették nekem. A kommunizmus a leggonoszabb, legembertelenebb időszakként fészkelődött be örökre az emlékezetembe.

Ez a nagyszüleimmel töltött este, amikor sokkal több és új dolgot tudtam meg a kommunizmusról, örökké emlékezetemben fog élni, és, majd én is büszkeséggel és lelkesedéssel fogom továbbadni unokáimnak, utódaimnak.

Forrás-Bibliográfia:

1. László Márton, *Kollektív gazdaságellenes akciók Maros tartományban*, 1950/1951, 9-12 oldal.
2. Ionescu Ghita, *Comunismul în România* (Kommunizmus Romániában), Litera kiadó, Bukarest, 1994.
3. Mátyás Irén, 95 éves, Küküllődombó, Maros megye, üknagymamám.
4. Nagy József, 88 éves, Magyarkirályfalva, Maros megye, dédtatám.
5. Nagy Etelka, 56 éves, Küküllődombó, nagymamám.
6. Chețan Nicolae (61 éves) és Maria (57 éves), Küküllődombó, apai nagyszüleim.

Adatok:

Chețan Andreea, XI. osztály, 17 éves.

E-mail: rikychetanandi@yahoo.com

Andrei Bârseanu Elméleti Líceum, Dicsőszentmárton, Köztársaság u. (Republicii), 15 sz., 545600, Maros megye (Mures), Románia.

Írányító tanár: Béres Ilona

E-mail: ilona_beres@yahoo.com